

Aan: Leden van Provinciale Staten van Noord-Holland
Van: Stichting Behoud Waterland
Betr: Realisering natuurdoelen in Waterland-Oost en aanpassing Natuurvisie en Actieplan
Weidevogels
Dd: 6 april 2021

Geachte leden van Provinciale Staten,

Door het jarenlang zwichten voor allerlei andere belangen en door geen consequente én duurzame koers te varen zijn de natuurwaarden en de kwaliteit van de (natuur)gronden in Waterland-Oost achteruit gehold. Reden voor ons middels bijgesloten brief van 14 september 2020 Gedeputeerde Staten (GS) op te roepen hun verantwoordelijkheid te nemen en te zorgen voor realisering van de natuurdoelen. Naar onze mening is aan deze oproep onvoldoende gehoor gegeven. De tijd dringt. Daarom verzoekt de Stichting Behoud Waterland (SBW) u GS op te dragen zo snel mogelijk een concreet plan te maken voor optimaal beheer van de natuurgebieden (NNN) in Waterland-Oost. Particuliere kleinschalige initiatieven laten zien dat herstel mogelijk is. Het is duidelijk wat er moet gebeuren.

Daarnaast vragen wij u de Natuurvisie, die is opgenomen in de Omgevingsvisie NH2050 (Omgevingsvisie), scherper en concreter te maken door deze te actualiseren. De huidige natuurvisie voldoet niet aan de Wet natuurbescherming (Wnb).

Verder vragen wij u GS op te dragen strakke sturing en regie op weidevogelbeheer te gaan voeren door het Aanvalsplan Grutto van Winsemius te omarmen en het provinciale Actieplan Weidevogels daaraan aan te passen en te concretiseren. Het huidige Actieplan¹ schiet duidelijk te kort. Hiermee wordt de achteruitgang van weidevogels niet gestopt.

Bovengenoemde verzoeken worden hieronder verder toegelicht.

1^e VERZOEK

Kwaliteit leefgebied Waterland-Oost

De slechte kwaliteit van het weidevogelleefgebied in Waterland-Oost en diens gevolge dramatische afname van het aantal weidevogels, waren voor de SBW de aanleiding GS op 14 september 2020 een brief te schrijven en hen op te roepen in actie te komen. De afname van de weidevogels is des te pijnlijker, omdat nu juist in Waterland-Oost alle cruciale ingrediënten voor een topgebied voor weidevogels aanwezig zijn. Dat het niet lukt de weidevogels te behouden is te wijten aan falend mensenwerk en omdat er geen keuzes worden gemaakt. Wel of geen weidevogellandschap is een

¹ brief van GS aan PS, dd 7 april 2020, kenmerk 1175373/1319639

keuze, zoals de bekende ecooloog Piersma zegt²: 'Een weidevogellandschap is bij uitstek mensenwerk, waar we draaien aan de knoppen om te krijgen wat we willen. In eerste, maar ook in laatste instantie gaat het er dus om wat we willen'.

Niet alleen falen de grondeigenaren en pachters, ook de provincie is in gebreke. De provincie heeft immers de wettelijke taak ervoor te zorgen dat het leefgebied op orde is. Het is duidelijk wat er moet gebeuren, er is meer dan voldoende kennis in huis over de planten en dieren in het gebied en voor een goede inrichting en beheer. Er is al meer dan genoeg overleg en onderzoek geweest. Wij hebben GS daarom opgeroepen één integraal bedrijfsplan te maken voor alle natuurgebieden in Waterland-Oost, waarbij de natuurdoelen ongeconditioneerd voorop staan.

Reactie GS

GS schrijven in hun brief van 20 oktober 2020 gehoor te geven aan ons verzoek, maar de SBW vindt dat zij dat niet doen.

De acties die GS noemen, zijn veel te traag, niet voldoende concreet en niet doelgericht. Heldere keuzes worden vooruitgeschoven. In haar brief staat dat door de provincie een gebiedsproces is gestart. Men wil nog een Ecologische visie afwachten. Er zijn ondertussen al twee projecten gestart voor het halen van een hoger natuurpotentieel. Daarbij wordt gekeken naar het ecosysteem en onderzocht wordt hoe de biodiversiteit kan worden vergroot. Verder wordt onderzocht hoe doelen kunnen worden gecombineerd, zoals bijvoorbeeld de aanleg van vispaaiplaatsen in weidevogelgebied.

Naar onze mening leidt dit vooral tot verder uitstel van het nemen van de allang bekende noodzakelijke maatregelen. Het aanleggen van vispaaiplaatsen verkleint het leefgebied van de weidevogels en tast de kwaliteit daarvan sterk aan. Wat ons betreft een onzinnig idee. Het creëren van vispaaiplaatsen wordt onderzocht in het kader van de verbetering van de ecologische doelstellingen in het Markermeer-IJmeer³, waarvoor geld beschikbaar is gesteld door Rijkswaterstaat.

GS stellen voor met Staatsbosbeheer en ons in gesprek te gaan over de opmerkingen en suggesties in onze brief van 14 september 2020. Dit gesprek heeft inmiddels plaatsgevonden. Wij zijn geïnformeerd over de stand van zaken. Een inhoudelijk gesprek daarover heeft echter niet plaatsgevonden.

Voorbeeld Waterland-Oost

Dat herstel van het leefgebied voor weidevogels mogelijk is, hebben Ton Pieters en Jan van der Geld in Waterland-Oost laten zien op De Waterlandse Weide (46 ha van een particulier, gelegen aan de Uitdammerdijk). Hier steeg binnen twee jaar het aantal primaire weidevogels van minder dan 1 naar gemiddeld 4,7 broedparen per hectare in 2019. Wat daarvoor nodig was is, samengevat: goed inrichten, begreppeling aanpassen, waterpeil verhogen tot 0-20 cm onder het maaiveld, tijdig beginnen met het bufferen van regenwater, geen bemesting en pas maaien na juni. Zelfs tijdens de droogte in mei/juni 2020 was het land voldoende nat in De Waterlandse Weide. Het aantal broedparen primaire weidevogels was bijna gelijk aan 2019, namelijk 4,2 paar per hectare. In de reservaten van SBB in Waterland-Oost was het in 2020 veel te droog en er waren nauwelijks weidevogels aanwezig. Pieters en Van der Geld zijn nu bezig met het inrichten van de gronden van Ter Heide voor een optimaal weidevogelbeheer (25 ha van een particulier bij Uitdam). Ondanks dat deze gronden nog niet volledig waren ingericht was er in 2020 al een stijging van het aantal weidevogels te zien ten opzichte van voorgaande jaren.

In het Subsidiestelsel Natuur en Landschap weidevogelpakket N 13.01 is de minimale norm 35 paar weidevogels per 100 hectare. Dit pakket geldt voor de soorten grutto, tureluur, watersnip,

² Hoogleraar trekvoegecologie aan RU Groningen in zijn voorwoord van het boek 'Weidevogels in een veranderend landschap' (2013) van Jan van der Geld, Nico Groen en Ron van 't Veer.

³ opgave Toekomst Bestendig Ecologisch Systeem (TBES)

kemphaan, slobbeend, zomertaling, veldleeuwerik, wulp, kluut, krakeend, kuifeend, wintertaling, graspieper en gele kwikstaart⁴. Van deze soorten waren op De Waterlandse Weide 176 paren aanwezig in 2019, omgerekend naar 100 hectare 278 paren. Op de gronden van Ter Heide zaten 252 paren omgerekend naar 100 hectare in 2020. De provincie vindt 60 broedparen per 100 hectare een goed weidevogelgebied. Kortom, het aantal broedparen op de gronden van De Waterlandse Weide en Ter Heide tonen aan welke maatregelen effectief en nodig zijn voor het realiseren van een optimaal leefgebied voor de weidevogels.

Voorstel boeren voor Waterland-Oost

De provincie heeft agrariërs gevraagd een landbouwvisie uit te werken voor het gebied Peereboom/Opperwoud/De Nes in Waterland-Oost⁵ (gronden van Staatsbosbeheer en particulieren in De Nes en tussen de Zeedijk bij Uitdam, Rijperweg en Dijkeinde). Deze visie is een bouwsteen voor het inrichtingsplan voor dit gebied. De agrariërs hebben gekeken hoe de natuurgronden gebruikt kunnen worden in hun bedrijfsvoering. Zij schrijven in hun stuk dat het beheer van natuurgronden niet inpasbaar is als het waterpeil hoger wordt dan 20 cm onder het maaiveld (p. 16, 17). Dat is dan duidelijk: agrariërs zijn niet geïnteresseerd in natuurgronden als het waterpeil daarvan hoger is dan 20 cm onder het maaiveld.

Beheer NNN-gronden Waterland-Oost

De natuurgronden in Waterland-Oost hebben overwegend de doelstelling vochtig weidevogelgrasland. Een waterpeil van 0-20 cm onder het maaiveld is cruciaal⁶. Boeren laten weten dat dat ze dit grasland niet willen gebruiken. De inpassing van het beheer op deze gronden in hun bedrijfsvoering moet dan ook niet worden geprobeerd of verder worden onderzocht. Dat betekent dat het natuurbelang en het agrarisch belang hier niet met elkaar zijn te verenigen. Er moet gekozen worden. De SBW bepleit een keuze voor de natuur. Dat betekent dat bestaande pachtovereenkomsten met agrariërs moeten worden beëindigd of aangepast. Wel kunnen agrariërs tegen betaling worden ingeschakeld voor de uitvoering van beheertaken op de natuurgronden. Volgens ons moet er zo snel mogelijk een integraal plan worden gemaakt voor optimaal beheer van alle natuurgebieden in Waterland-Oost. Denkrichtingen daarvoor zijn:

1. Natuurdoelen staan voorop;
2. Inrichting van optimale waterhuishouding;
3. Werken met natuurboeren of loonwerkers;
4. Beëindiging of aanpassing van pachtcontracten;
5. (onderzoek) afzet en verwerking van natuurgras;
6. Bijdrage CO₂ reductie.

Wij hebben dit toegelicht in bijgesloten brief van 14 september 2020.

Wij verzoeken u GS op te dragen genoemd integraal plan te maken voor alle natuurgebieden in Waterland-Oost met inachtneming van het bovenstaande.

⁴ <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/index-natuur-en-landschap/natuurtypen/n13-vogelgraslanden/n13-01-vochtig-weidevogelgrasland/>

⁵ Toekomst voor een landschap met boeren, dd 12 november 2020 van Vereniging Behoud Boeren Waterland, LTO Noord, Water, Land & Dijken, https://ijimdo-storage.global.ssl.fastly.net/file/aff6f6bb-11af-4b6d-9727-1db37d58e0ed/201112-Agr-visie-Peerboom-eo_def.pdf

⁶ Zie Aanvalsplan Grutto van Winsemius,

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/eemland/nieuws/aanvalsplan-grutto>: p. 4 van de samenvatting

'Cruciaal voor het redden van de weidevogels is het fors verhogen van het waterpeil in de kansgebieden. Het peil zal in het broedseizoen omhoog moeten naar 10-20 centimeter onder het maaiveld.'

2^e VERZOEK

Natuurvisie

Ons tweede verzoek betreft de actualisering van de Natuurvisie. Provinciale Staten (PS) moeten volgens artikel 1.7 van de Wnb een Natuurvisie vaststellen, die in hoofdlijnen het ‘provinciale beleid gericht op het behoud en het zo mogelijk versterken van de biologische diversiteit en het duurzame gebruik van de bestanddelen daarvan’ vastlegt. Verplichte onderdelen zijn o.a. beschrijvingen van het beleid voor de uitvoering van verplichtingen ten aanzien van maatregelen die nodig zijn om Europees beschermde soorten en habitats en Rode Lijst soorten in een gunstige staat van instandhouding te brengen en te houden en ten aanzien van de totstandkoming en instandhouding van een samenhangend landelijk ecologisch netwerk en een beschrijving van de samenhang tussen het provinciale natuurbeleid en het beleid en de verantwoordelijkheden van andere overheden op dat terrein⁷. PS moeten de Natuurvisie actualiseren door het wijzigen van onderdelen of het vaststellen van een nieuwe visie⁸.

Bij besluit PS van 3 oktober 2016 is de Agenda Groen getiteld ‘Licht op Groen’ aangemerkt als provinciale natuurvisie in de zin van artikel 1.7 Wnb. Deze visie is daarna opgenomen in de in 2018 vastgestelde Omgevingsvisie. Volgens het rapport ‘Decentraal natuurbeleid onder de wet natuurbescherming’, dat is gemaakt in opdracht van Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Dierenbescherming, de Natuur en Milieufederaties, SoortenNL en de Waddenvereniging (Rapport)⁹ schiet uw Natuurvisie op een aantal punten tekort. Bijvoorbeeld: biodiversiteit wordt als opgave vermeld maar alleen in zeer algemene zin en is niet in concrete doelen vertaald (p.21); er wordt niet echt een beleid beschreven ter uitvoering van het NNN zoals is bedoeld in 1.7 Wnb (p. 23). Er is aandacht voor natuur met andere beleidssectoren (integrale karakter), maar dit gaat duidelijk ten koste van specifieke aandacht en scherp specifiek beleid voor de natuur (p. 24). Kortom, de natuurvisie van de provincie N-H voldoet niet aan de opdracht van artikel 1.7 Wnb.

Uw natuurambities worden in verschillende beleidsstukken uitgewerkt. Al met al is moeilijk in beeld te brengen of het natuurbeleid van de provincie N-H aan de Wnb voldoet, aldus wordt geconcludeerd in voornoemd Rapport (o.a. p. 41).

Het Rapport is uitermate kritisch over het beleid van de provincie N-H ten behoeve van de boerenlandvogels (p. 62 e.v.):

- Er worden wel veel instrumenten beschreven, maar een samenhangende aanpak leidend tot realisatie van concrete doelen ontbreekt (p. 64);
- Er is geen informatie te vinden over doelen. De kerngebieden zijn fors ingeperkt (p. 65);
- De provincie geeft wel ruimtelijke bescherming aan weidevogelgebieden, waarbij gemeenten verantwoordelijk zijn voor een deel van de uitvoering. Binnen het NNN wordt aangegeven dat bij vaststellen van het waterpeil benadeling van weidevogels wordt voorkomen c.q. gecompenseerd (p. 65).

De provincies zijn verantwoordelijk voor het natuurbeleid. Daarbij mag worden verwacht dat zij de regie nemen. Met de geplande aanpak wordt hooguit het tempo van de achteruitgang van boerenlandvogels vertraagd (p. 66). Geen enkele provincie lijkt te handhaven op landbouwkundige

⁷ Artikel 1.7 Wnb

⁸ Artikel 1.6 Wnb

⁹ Decentraal natuurbeleid onder de wet natuurbescherming’, Kees Bastmeijer (Legal Advice for Nature) Arnold van Kreveld (Bureau Ulucus), dd december 2019, in opdracht van Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten, Dierenbescherming, de Natuur en Milieufederaties, SoortenNL en de Waddenvereniging: <https://www.vogelbescherming.nl/docs/bae5214e-5de3-408f-924e-8f33eb036bb2.pdf>

handelingen waarbij de Wet natuurbescherming wordt overtreden (maaïen en bemesten op een wijze dat nesten of eieren worden vernield of jonge vogels sneuvelen)' (p. 67).

In het Rapport wordt benadrukt dat 'actieve bescherming' noodzakelijk is: maatregelen om de natuur de kans te geven zich te herstellen. De huidige inzet, inclusief de inspanningen voor het NNN, zijn niet voldoende om de internationale en Europese doelen op het gebied van natuurbescherming te realiseren. Dit komt allereerst doordat de natuur er momenteel slecht voorstaat en er dus een lange weg naar een gunstige staat van instandhouding te gaan is. Zo stelt de Balans voor de Leefomgeving 2018: "Bijna alle habitattypen hebben een zeer tot matig ongunstige staat van instandhouding. Van de Habitatrichtlijnsoorten verkeert ongeveer een kwart in een gunstige staat van instandhouding" (p. 67).

Gelet op het bovenstaande verzoeken wij u de Natuurvisie die is opgenomen in de Omgevingsvisie te actualiseren met inachtneming van de opmerkingen in het Rapport.

3^e VERZOEK

Actieplan weidevogels

Ons derde verzoek betreft het provinciale Actieplan Weidevogels¹⁰. Dit Actieplan is niet concreet en scherp genoeg om de dramatische achteruitgang van de weidevogels te stoppen. Het stoppen is urgent: de aantallen worden te klein en de populatie veroudert.

De SBW verwijst in dit verband naar het Aanvalsplan Grutto¹¹ en naar Ernest Briët van Landschap Noord Holland, die in zijn column schrijft: 'We hebben dat [namelijk de daling van de weidevogelaantallen] in onze eigen gebieden moeten constateren. Ook wij zijn ervan overtuigd dat de zorg voor de weidevogels over een andere boeg moet.'¹²

Het succes van het Aanvalsplan is afhankelijk van vier maatregelen, aldus deskundigen, waaronder een waterpeil boven 20 cm onder het maaiveld en aangepast agrarisch natuurbeheer (buiten NNN-gebieden, binnen NNN natuur prioriteit). Aanpassing van agrarisch natuurbeheer is niet nieuw. Al in 2013 concludeerde de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur in haar rapport 'Onbeperkt Houdbaar' dat het agrarisch natuurbeheer effectiever moet door o.a.:

- agrarisch natuurbeheer (zoals weidevogelbeheer) drastisch aan te passen voor een positief effect op natuurwaarden: in weidevogelgebieden dienen de beheerpakketten niet alleen te gaan over aanpassing van het maaitijdstip, maar ook over substantiële maatregelen voor grondwaterstand en bemesting;
- deelnamebereidheid van grondgebruikers voor agrarisch natuurbeheer te vergroten door de minimale duur van de beheerscontracten aanzienlijk te verlengen voor zover dit de deelnamebereidheid van grondgebruikers niet beperkt¹³.

De provincies zijn primair verantwoordelijk voor agrarisch natuurbeheer! Het is beschamend dat de provincies de aansporing van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur niet ter harte hebben genomen.

Enkele concrete suggesties van de SBW aan de provincie N-H voor verbetering van het Actieplan Weidevogels zijn:

- Aanpassing pakketten voor agrarisch natuurbeheer met inachtneming van het bovenstaande en de uitvoering en effectiviteit daarvan te monitoren door een onafhankelijke partij;

¹⁰ brief van GS aan PS dd 7 april 2020, kenmerk 1175373/1319639

¹¹ <https://www.fmf.frl/aanvalsplan-grutto/>

¹² Column Ernest Briët, directeur Landschap Noord-Holland, in het blad Landschap van Landschap Noord-Holland, jrg 48 nr 1, maart 2021

¹³ https://www.rli.nl/sites/default/files/adviesonbeperkthoudbaar_0.pdf, p. 70

- plan te maken voor handhaving van de Wnb (m.n. aan banden leggen van maaien en bemesten op een wijze waarvan aannemelijk is dat jonge vogels worden gedood);
- sturing te geven aan en te verzekeren dat beschermende bepalingen betreffende de habitat van weidevogels in bestemmingsplannen worden opgenomen.

Gelet op het bovenstaande verzoeken wij u GS op te dragen het provinciale Actieplan voor Weidevogels te verbeteren met inachtneming van bovenstaande opmerkingen.

CONCLUSIE

Het is een niet te betwisten feit dat het met de natuurwaarden in Waterland-Oost slecht is gesteld. Het aantal weidevogels is in de afgelopen jaren dramatisch achteruitgegaan. De kans is groot dat als er nu niet onmiddellijk concrete en zinvolle maatregelen worden genomen, deze achteruitgang niet meer kan worden gekeerd.

Welke maatregelen nu noodzakelijk zijn, daar kan geen twijfel meer over bestaan. Verder onderzoek daarnaar of onduidelijke experimenten zijn niet nodig en leiden slechts tot uitstel en misschien zelfs afstel van de wel noodzakelijke maatregelen.

Onze verzoeken gaan over het realiseren van de natuurdoelen. Wij zijn graag bereid deze toe te lichten en mee te denken over concretisering van uw beleid en plannen en met de borging van de bescherming van de habitat voor weidevogels in bestemmingsplannen.

Hoogachtend,

Rineke Neppelenbroek
voorzitter Stichting Behoud Waterland
rineke.neppelenbroek@xs4all.nl
T: 06 5366 3266

Bijlagen:

1. Brief Stichting Behoud Waterland aan gedeputeerde staten dd 14 september 2014
2. Reactie Gedeputeerde Staten aan Stichting Behoud Waterland dd 20 oktober 2020, kenmerk 1492501/1508675
3. Brief Stichting Behoud Waterland aan Gedeputeerde Staten dd 12 november 2020

